

Posseït per la paraula

Rosa Roig Celda,
professora i escriptora

“I morir deu ser deixar d’escriure”, perquè viure és escriure i escriure és viure. I així va passar la major part de l’existència Joan Fuster, escrivint. I entre lletra i lletra, lamentant el poc de temps de què disposava per a llegir. Un plany fal·laç perquè la seua biblioteca personal conté entre llibres i revistes més de 33.000 exemplars: “Llegir és l’única cosa que m’ha divertit sempre”. I s’hi divertí. Un “autor discutidíssim, agre i sempre devot de dir la veritat sense disfresses”, segons Carmelina Sánchez-Cutillas. Dir la veritat, escriure-la, encara que no sempre “coincidesca amb la justícia”.

“Tot depèn de la paraula” però, vosaltres llegiu un “tota”. Tota una vida condensada en cartes, articles, llibres, poemes, conferències, diaris, articles, aforismes, pròlegs, assaigs, divulgació, pamflets, “tebeos” per a intel·lectuals. I una ferma confiança en la lletra. Soc un “obrer de la ploma”, un precari obrer de la ploma, més ben dit de la màquina d’escriure. Un obrer en precari, de treball mal pagat, poc pagat, no pagat, de preu escamotejat, de treball pagat amb retard, de treball fet sense cobrar. Vivint entre “Aquesta vegada he tingut prou feina: s’entén, és clar, feina que no dona xavos” i “Em passe les hores escrivint per poder sobreviure”. Escriure també era sobreviure. Joan Fuster, una de les figures cabdals de la història de la cultura i la literatura catalana des que Maria de Montpeller va parir Jaume I i morí en Roma defensant la legitimitat del seu fill contra el rei que l’havia repudiada, un obrer en precari.

Escriure per cobrir totes les necessitats: intel·lectuals, ètiques, íntimes, econòmiques, compromeses, militants. I escriure és també venjar-se. I també una malaltia, en paraules de Montserrat Roig. I en el cas de l’escriptor suecà, un intentar posseir el terme just. És Fuster qui reflexiona: “¿Escriure bé?, ¿què vol dir? Probablement, escriure en cada moment la paraula justa: justa i insubstituïble”. I mentre escrivia es lliurava a nosaltres, sense confidències íntimes, però deixant-nos escoltar una veu nítida: divertit, provocador, erudit, divulgador, enfadat,

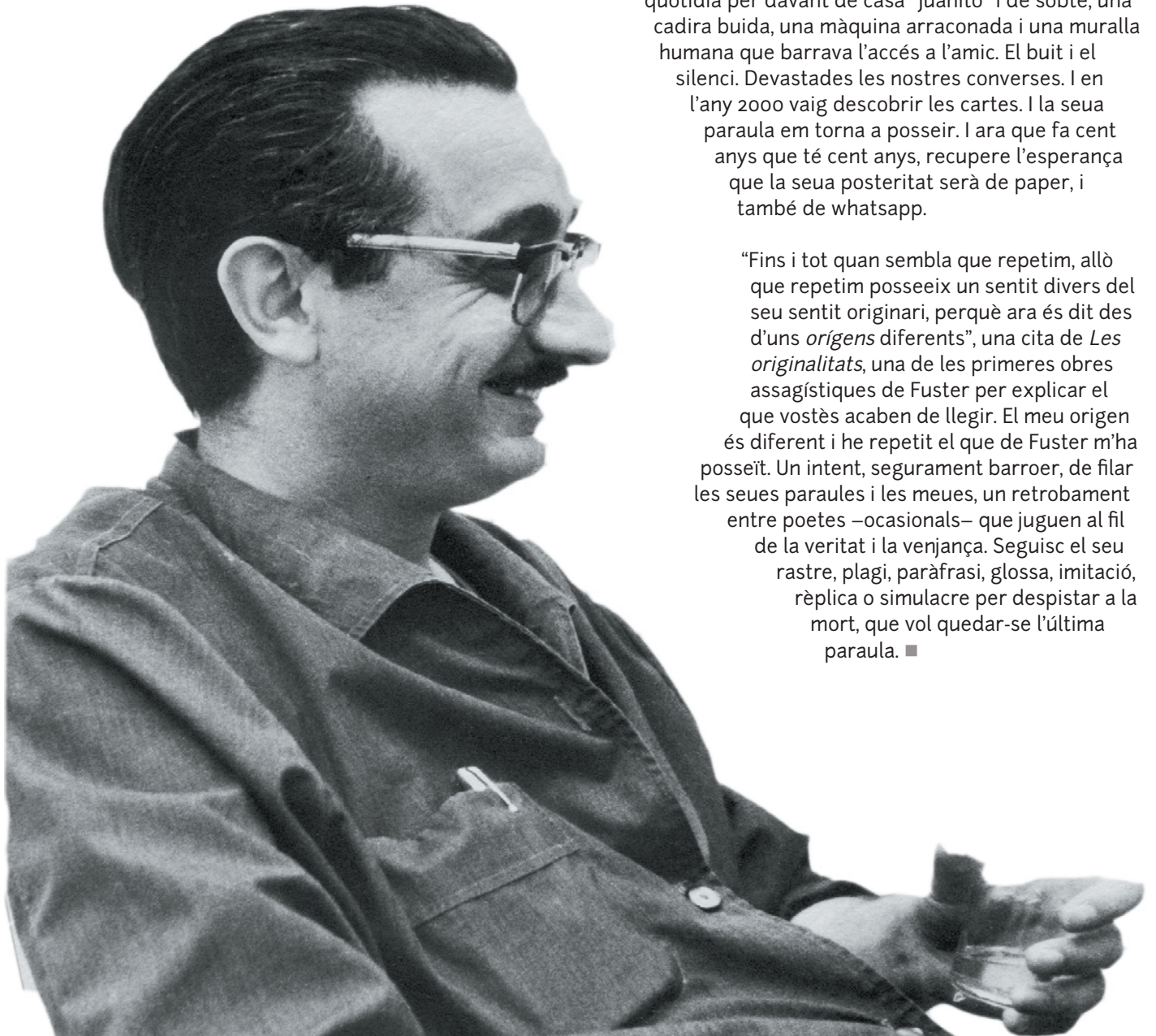
impertinent, humil, escèptic, encuriós, prudent, irrepitable, irreductible. Intentant complir amb la primera obligació d’un escriptor: ser llegit.

És Fuster qui reflexiona; ¿Escriure bé?, ¿què vol dir? Probablement, escriure en cada moment la paraula justa: justa i insubstituïble”

Viure és escriure. Cobrar pel treball intel·lectual, això són figures d’un altre paner. Fuster explica una i mil vegades que escriure és un ofici sacrificat: “Treballo com una mula, guanyo pocs cèntims i quedo malament amb tothom”. Glòria a Fuster, que va ser generós i “pobre” fins que aconseguí –després de passar un calvari vergonyant– un jornal digne l’any 1983. Mentrestant més de 4.000 col·laboracions en premsa, aproximadament 100 llibres i unes 20.000 cartes. L’orgull de ser un gran treballador i la consciència que la vida li passa omplint papers.

L'any 1958 prologava el llibre *És a dir* de Clementina Arderiu, i ens explicava com la poeta era arrel viva, i cant i exaltació vital, i s'hi retratava com a escriptor d'una sola obra publicada en "capítols esparsos", fragments diversos convergits en unitat. Com esparses són les més de vint mil cartes conservades, quasi una cada dia, escrites entre 1939 i 1992. Un esforç i una necessitat que durà seixanta anys. Un balanç de vida que arrodoneix la contundència de la seua obra. Ja sabeu "Escriure, és escriure cada dia", l'aforisme o la realitat més autèntica?

I també va existir el silenci, un de quasi vint anys, en la premsa valenciana. Adeu, a *Las Provincias*, *Levante* o *Jornada*, dels anys quaranta i cinquanta. I morir deu ser deixar d'escriure per haver escrit *El País Valencià*, i *Nosaltres els valencians*. Curiosa casualitat la del silenci que comparteix amb les autores i amigues Carmelina Sánchez-Cutillas i Maria Beneyto, que també van callar massa temps.

Sort que posseït per la paraula no deixà de practicar la "virtut" de dir exactament les coses, de treballar per a obtenir l'exactitud expressiva. Aquell treball que tot ho justifica. Fins i tot, el treball mal pagat que significa precarització de la cultura i de qui s'hi dedica en cos i ànima cada dia, per malaltia i per convicció a l'ofici d'escriure. Bàsicament, perquè confia en la lletra. Perquè "posseeix" la llengua i en el fragment de llengua que "posseeix" escriu, pensa, sent i calcula. I en cada fragment de la seua obra, ens provoca. I ens diu la veritat, ja sabeu, aquella que servirà per a la venjança.

Vaig visitar Joan Fuster en sa casa de Sueca durant onze anys, des dels díhuit anys, una cria universitària, impertinent, ignorant. El considerava un amic, trist, que vivia envoltat de papers i estava ridículament enganxat a una màquina d'escriure –la màquina a través de la qual "feia comprensible l'infinit", com explica Irene Vallejo–. L'escoltava més que no el llegia. I en morir, l'any 1992, vaig deixar de sentir la seua veu. Entre ell i jo s'instal·là el silenci. Aquell dia de juny, un carrer buit, un passar quotidià per davant de casa "Juanito" i de sobte, una cadira buida, una màquina arraconada i una muralla humana que barrava l'accés a l'amic. El buit i el silenci. Devastades les nostres converses. I en l'any 2000 vaig descobrir les cartes. I la seua paraula em torna a posseir. I ara que fa cent anys que té cent anys, recupere l'esperança que la seua posteritat serà de paper, i també de whatsapp.

"Fins i tot quan sembla que repetim, allò que repetim posseeix un sentit divers del seu sentit originari, perquè ara és dit des d'uns *origens* diferents", una cita de *Les originalitats*, una de les primeres obres assagístiques de Fuster per explicar el que vostès acaben de llegir. El meu origen és diferent i he repetit el que de Fuster m'ha posseït. Un intent, segurament barroer, de filar les seues paraules i les meues, un retrobament entre poetes –ocasionals– que juguen al fil de la veritat i la venjança. Seguisc el seu rastre, plagí, paràfrasi, glossa, imitació, rèplica o simulacre per despistar a la mort, que vol quedar-se l'última paraula. ■